

Kas laps on kooliküps?

Kevad on see aeg, mil laste-aedades korraldatakse kooliminejatele hüvastijätupidusid. Kuid ühele sammule järgneb teine - seitsmeaastane laps läheb sügisel esimesse klassi. Paljudes peredes on see päev pidulik - tehakse perefotosid, kaetakse kohvilaud vms. Sellest saab peretraditsioon. Eriti õnnelikud ja tähtsad on sel päeval need põnnid, kes esmakordselt kooliteele asuvad.

Paraku on elu näidanud, et ainult alguses on kõik nii kaunis ja rikkumatu. Üsna pea suur kooliigatus kaob. Kuhu see kaob? Millepärast kaob? Põhjusi on mitmeid. Mitte kõik lapsed ei jaksu vastu panna sisutihedale koolitööle, koolilapse päevakavale, probleeme tekib suure kollektiivis suhtlemisel (eriti kodustel lastel). Kuna kooli tulevad seitsmeaastased lapsed, siis õppekavast lähtuvalt oodatakse neilt ka eelteadmisi.

Esimese kooliastme ülesanne on aidata lapsel sisse elada uude miljöösse ning suunata teda õpitegevuses. Lapse õpihimi ja elurõõmu toetavad lapsi armastav õpetaja ning lapsesõbralik kool. Õpetaja poolt valitud mitmekesised metoodilised võtted aitavad õppetükke selgeks saada. Lapse õpihimi ei lange ka mitte siis, kui teda on koolitööks ette valmistatud - mitte hirmutatud! Siin on lapse eduellamuse ja turvatunde seisukohalt suur osa perekonnal.

Üleminek koolieelsest east kooliikka on nii väiksemate kui suuremate arengumuutustega. Neile peame oskama tähelepanu osuta-

da, peame oskama olukorda hinnata. Toetudes nimekate psühholoogide (näit. K. Indre, E. Kikas) uurimustele ning uuele õppekavale, tahan selles kirjatükis lahti mõtestada mõndagi koolivalmidusega seonduvat.

Laste kooliküpsust ei pea katsetega mõõtma. Lapsi on hea jälgida nende tegevuses, panna neid nimmoodi tegutsema, et tuleksid välja kõik lapse koolivalmiduse aspektid, eriti aga tema õpetatavus ja valmisolek õppetööks. Üheks heaks võimaluseks on juba kevadel lapsi kooli kutsuda, korraldada lõbus tutvumise päev. Siis õpetaja tutvub lapse joonistamis-, meisterdamis-, kirjutamis-, suhtlemisoskustega jms. Samuti saab õpetaja nende laste vanematega vestelda. Küsida neilt, kuidas laps iseendaga hakkama saab, kuidas oskab kuulata, tubli olla, kuidas tahab targaks saada, missuguseid haigusi on põdenud jne.

Koolivalmiduse kolm tahku

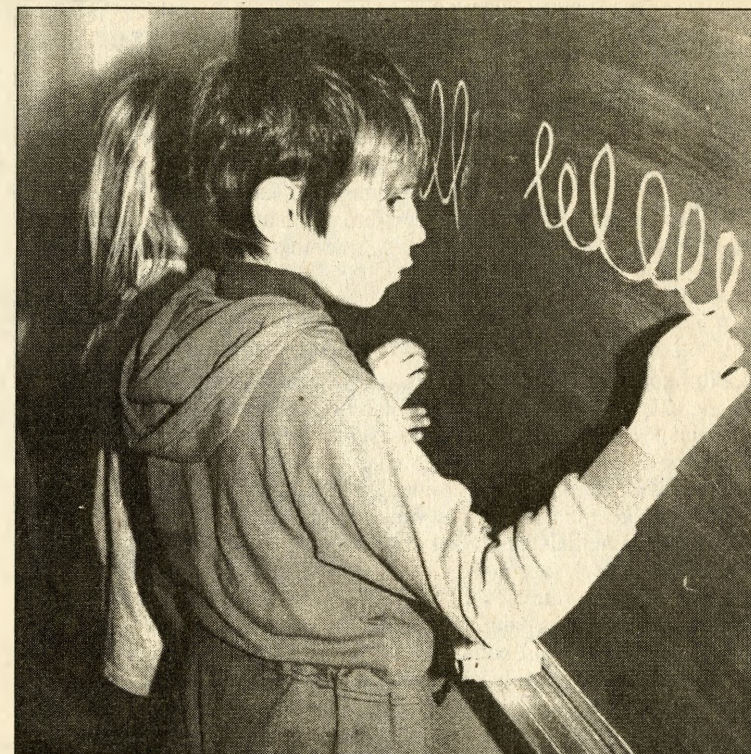
Psühho-füsioloogiline ehk tervislik valmisolek. Siin on oluliseks näitajaks lapse kehaline areng, liikumisaktiivsus ja vastupidavus. Erutus- ja pidurdusprotsesside tasakaal, oskus valitseda käitumist, liigutusi. Motoorne areng, so käeline tegevus. Tervislik seisund sünnist alates. Tähtis on kuulmise ja nägemise tase.

Intellektuaalne ehk vaimne tase. Oskus vaikelt kuulda ja kuulata (saab kuuldust aru), oskus vaadata ja näha, oskus reguleerida oma tegevust vastavalt nõuetele, tunda värvusi, suurust, vormi, ruumi, aega. Elame ju ajas ja ruumis. Osata pildi järgi seoseid leida.

neid seletada ja põhjendada. Olulise tähtsusega on sõnavara rikastamine, väljendusoskus. Visuaalselt, so silmadega haarata hulki. Uurimused näitavad, et selles vanuses haarab laps silmadega 3-5 eset, jätab need meelde. Kooliküps laps suudab oma tähelepanu koondada, süveneda, katkestamata töötada 10 minutit. Laps hääldab kõiki häälikuid, oskab eristada olulist ebaolulisest.

Kooli tulev laps teab ja oskab kasutada järgmisi sõnu ja mõisteid: all, üleval, peal, kohal, ees, taga, kõrval, vahel, paremal, vasakul, eile, täna, homme, pikkus, kõrgus, laius, nädalapäevade ja aastaegade järjestamine. Järjestamisoskus on aluseks häälikulises töös, arvude loendamisel. Näiteks. kui laps oskab loendada arve 1-10, siis seda, missugune arv ühe või teise ees (järel) on, ei oska öelda. Samuti oskab kooli tulev laps antud tunnuste järgi ühist nimetust leida.

Sotsiaalne küpsus. Tähelepanekud pedagoogilises töös näitavad, et algklassides ei ole teistest raskem mitte nendel, kellel pole piisavalt teadmisi ja oskusi. Raskustes on hoopis need, kes on intellektuaalselt passiivsed, st neil puudub soov mõelda, lahendada ülesandeid. Sotsiaalne koolivalmidus väljendub soovis õppida, täita täiskasvanu nõudmisi. Seega peavad siin toimuma suured nihked üleminekul kooliikka. Ühise tegevuse ja eakaaslaste mõjul saab selleks motiiviks eakaaslaste hinnang. Stiimuliks on ka võistlusmoment. Siin laps seab end ise kaaslaste hulgas pingeritta, sunnib end pingutama, soovides olla esimeste hulgas. See ongi üks põh-

Arhiiv

Tähelepanekud näitavad, et koolitöö pole raske mitte neil lastel, kes vähe teavad ja oskavad, vaid hoopis neil, kel puudub soov mõelda ja ülesandeid lahendada.

jus, miks lapsed peaksid saama enne kooli kollektiivis tegutsemise kogemuse, mingisugusegi ettekujutuse õppimisest. Edu õppetöös sõltub suurel määral sellestki, kuidas laps oskab oma töövõimet hinnata, so kui hästi või kui kiiresti ta ülesandega toime tuleb. Peale motivatsiooni on oluliseks faktoriks veel vastutustunne. See algab kodus varases lapseas, kui laps hakkab tunnetama ema ja isa poolt seatud piiranguid. Mida vanemaks saab laps, seda konkreetsemaks muutuvad täiskasvanute nõudmised, millele järgneb ka kontroll.

Kõik on siia ilma sündinud just niisuguste võimetega ning eeldus-

tega, nagu talle antud on. Õpetaja ja kasvataja küll ei tohiks lapsi ning nende saavutusi omavahel võrrelda. Kõigele eelõeldulise lisaks veel selle, mis on lapse salasoov meile, täiskasvanuile:

* Võta mind niisugusena, nagu ma olen ja aita mind, siis tulen õpetusega kaasa.

* Ole minuga kannatlik, aga rõõmus ja hea - ma olen veel väike ja kardan ka natuke, ehkki ei taha seda sugugi välja näidata.

Margit Lindau,
algklassiõpetaja